

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028–)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: E-kirje - Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028–) (E 31/2024 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Joanna Tikkanen, valtioneuvoston kanslia
- neuvotteleva virkamies Miika Grönholm, valtiovarainministeriö
- budjettineuvos Vesa Kulmala, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Tiina Heiskanen, työ- ja elinkeinoministeriö
- ohjelmajohtaja Juha Jokela, Ulkopoliittinen instituutti
- akatemiaturkija Timo Miettinen, Helsingin yliopisto, Eurooppa-tutkimuksen keskus
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- Teknologiateollisuus ry

Viitetiedot

Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 on linjattu valtioneuvoston selvityksessä E 58/2023 vp. Talousvaliokunta on antanut asiassa lausunnon TaVL 5/2024 vp — E 58/2023 vp.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

EU:n monivuotisen rahoituskehysasetuksen mukaan komission tulee antaa ehdotus EU:n tulevaksi monivuotiseksi rahoituskehykseksi (2028-) viimeistään heinäkuun 2025 alkuun mennessä. Valmistelun lähtökohdiana on, että komissio esittää tulevan kehyskauden kestoksi tavanomaista seitsemää vuotta (2028–2034).

Mikäli tulevat rahoituskehysneuvottelut etenisivät aiempien neuvottelujen aikataulussa, päätettäisiin rahoituskehyksestä yksimielisesti Eurooppa-neuvoston kokouksessa loppuvuodesta 2026 tai alkuvuodesta 2027.

Tällä valtioneuvoston selvityksellä muodostetaan ensimmäisiä ennakkovaikuttamiskantoja ja alustavia näkemyksiä koskien EU:n tulevaa monivuotista rahoituskehystä, jotta Suomi voi ennakkovaikuttaa oikea-aikaisesti tulevaan komission esitykseen. Ennakkovaikuttamislinjausten tavoitteena on muodostaa kokonaisvaltainen näkemys Suomen lähtökohdista, prioriteeteista ja tavoitteista neuvottelukokonaisuuteen. Tarvittaessa ennakkovaikuttamislinjauksia tullaan edelleen tarkentamaan myöhemmässä vaiheessa. Varsinaiseen ehdotukseen tullaan ottamaan kantaa komission annettua ehdotuksensa viimeistään kesällä 2025.

Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 on linjattu valtioneuvoston selvityksessä E 58/2023 vp.

Muistiossa pyritään kuvaamaan kunkin asiakokonaisuuden osalta ensin nykytilaa ja sen jälkeen tämänhetkisiä ennakoasetelmia tulevan rahoituskehysten osalta.

Valtioneuvoston kanta

Rahoituskehysten kokonaistaso

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi katsoo, että EU-budjetin taso tulee säilyttää kohtuullisena välttämättä Suomen nettomaksuosuuden kasvua.

Elpymisväline oli poikkeuksellinen ja kertaluonteinen ratkaisu, eikä järjestely toimi ennakkotapauksena.

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan tältä osin seuraavasti:

Suomi tunnistaa, että Suomen nettomaksuasemaan vaikuttaa eniten rahoituskehysten kokonaistaso. Suomi on valmis ajamaan lisäpanostuksia EU:n budjetin kautta tärkeäksi katsomiinsa kohteisiin, mutta unionin budjetin kokoa ei voida merkittävästi kasvattaa erityisesti tilanteessa, jossa jäsenvaltiot joutuvat sopeuttamaan kansallisia budjettejaan.

Suomi katsoo, että monivuotisen rahoituskehysten tulisi säilyä ensisijaisena vastauksena EU-tason rahoitustarpeisiin.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

Suomi pitää tärkeänä, että tulevaa rahoituskehystä tarkastellaan kokonaisuutena. Tarkastelun keskiössä ovat erityisesti rahoituskehyn kokonaistaso, kansalliset erityiskysymykset ja valitut strategiset prioriteettialat. Kokonaisuuden tarkastelussa tulee pyrkiä varmistamaan Suomen nettomaksuaseman kohtuullisuus.

Tarkasteltaessa tulevan rahoituskehyn kokonaistasoa Suomi tunnistaa Euroopan merkittävästi muuttuneen turvallisuusympäristön ja sen aiheuttamat välittömät tarpeet, kuten Ukrainan tukeminen.

Suomi tukee EU:n rahoitukseen kytkeytyvää vahvaa ehdollisuutta. Suomi pitää erityisen tärkeänä, että EU:n rahoitus linkitetään jatkossakin tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. Suomi korostaa myös EU-varojen tehokasta valvontaa ja EU:n taloudellisten etujen suojaamista. Ehdotuksia erilaisiksi rahoitusmalleiksi tulisi tarkastella ja arvioida myös niihin liittyvien mahdollisten väärinkäytösten ja riskien näkökulmasta. Samalla EU-rahoitteisten toimien hallinnointia tulisi yksinkertaistaa ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Rahoituksen kohdentamisen lähtökohdat

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp) todetaan seuraavasti:

Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Suomi katsoo, että tulevilla EU:n monivuotisella rahoituskehyksellä tulisi osaltaan edistää näiden painopisteiden toteutumista.

Lisäksi Suomi edistää rahoituksen kohdentamista kokonaisturvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valmistauduttaessa tuleviin rahoituskehysneuvotteluihin tulee kansallisia neuvottelutavoitteita asetettaessa tunnistaa myös mahdollisen EU:n laajenemisen budjettivaikutukset.

Suomi suhtautuu kriittisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleennrakentamista ja on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi.

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Suomi pitää välttämättömänä EU-rahoituksen painopisteiden priorisointia. Suomi katsoo, että varoja tulisi kohdentaa nykyistä vahvemmin valittujen strategisten prioriteettien mukaisesti.

Suomi katsoo, että puolustuksen (ml. sotilaallinen liikkuvuus), kriisivarautumisen ja rajaturvallisuuden rahoituksen osuutta tulee kasvattaa huomattavasti nykyisestä suhteellisesti vähäisestä

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

määrästä. Suomen tavoitteena on, että puolustusulottuvuutta painotettaisiin läpileikkaavasti rahoituskehyksessä.

Osana EU:n kriisivarautumisen kehittämistä Suomi korostaa nykyisen rescEU-tyyppisen väli-
neen merkitystä ja jatkuvuuden turvaamista.

Lisäksi Suomi pitää tärkeänä, että Euroopan strategisen kilpailukyvyn vahvistamiseen kohdenne-
taan rahoitusta nykyistä vahvemmin. Suomen prioriteettina on avoimeen kilpailuun ja korkeaan
laatuun pohjautuvan tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen nykyistä suurempi osuus.

Suomen tavoitteena on rahoituskehysratkaisu, jossa huomioidaan Suomen itärajan kokonaisval-
tainen merkitys EU:lle.

Suomi pitää tärkeänä EU-rahoitusohjelmien uudistamista vastaamaan paremmin EU:n tulevia
haasteita. Osana tulevaa rahoituskehystä Suomi suhtautuu avoimesti tulosperusteisten mallien
tarkastelemiseen rahoituksen eurooppalaisen vaikuttavuuden vahvistamiseksi. Lisäksi on tär-
keää varmistaa EU-rahoituksen nykyistä vahvempi yksityistä rahoitusta vivuttava vaikutus.

Käytäessä keskustelua tulevasta rahoituskehystä ja siihen liittyvistä sektorikohtaisista uudis-
tamistarpeista, Suomi korostaa neuvoston vahvaa roolia.

Maatalouspolitiikka

Hallitus edistää suomalaisen ruoantuotannon toimintaedellytyksiä osana eurooppalaista ruoan-
tuotantoa.

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/
2023 vp.) todetaan seuraavasti:

Suomi tunnistaa tulevan laajentumisen erityisen merkityksen EU:n yhteisessä maatalouspoliti-
kassa. Suomi korostaa, että tasapainoisen ja globaalia ruokaturvaa tukevan ratkaisun löytäminen
nykyarvion mukaan edellyttäisi riittävän pitkiä siirtymäaikoja sekä maataloustukijärjestelmän
uudistamista vastaamaan uutta tilannetta.

Suomen ennakkoaikeita tarkennetaan seuraavasti:

Suomi korostaa, että maataloutta on voitava harjoittaa kannattavalla tavalla unionin kaikissa jä-
senvaltioissa.

Suomi tavoittelee yhteisen maatalouspolitiikan kokonaisuuden osalta mahdollisimman korkeaa
saantoa, sillä luonnonolosuhteet ovat Suomessa epäedulliset verrattuna muihin jäsenvaltioihin.

Suomi tunnistaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksen kansallisen merkityksen ja suh-
tautuu avoimesti erilaisiin rahoitusratkaisuihin maatalousrahoituksen uudistamiseksi, esimerkik-
si hyödyntämällä kansallisia osarahoitusosuuksia myös I pilarissa säilyttämään suorien tukien

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

taso tuensaajien näkökulmasta. Mahdollisten kansallisten osarahoitusosuuksien tulee perustua jäsenvaltioille yhteisiin sääntöihin ja periaatteisiin, jotta kilpailu sisämarkkinoilla ei vääristy.

Valmistauduttaessa tulevaan EU:n laajentumiseen Suomi on valmis tarkastelemaan avoimesti erilaisia yhden tuensaajan saaman tuen enimmäismäärää rajaavia tukikattomalleja.

Suomi katsoo, että yhteisen maatalouspolitiikan tukijärjestelmiä ja niiden valvontaa tulisi yksinkertaistaa ja toimeenpanon aiheuttamaa hallinnollista taakkaa vähentää.

Kilpailukyky

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp.) todetaan seuraavasti:

Suomen näkemyksen mukaan seuraavalla rahoituskehyskaudella varoja tulisi suunnata entistä enemmän tutkimusta, innovaatioita ja osaamista sekä digitalisaatiota ja puhdasta siirtymää edistäviin toimiin.

Suomen lähtökohtana on, että EU:n kilpailuun perustuvien rahoitusohjelmien, kuten tutkimuksen ja innovoinnin puiteohjelman, tulee jatkossakin perustua korkeaan toiminnan laatuun, ei kiintiöihin tai aluekriteereihin.

Suomi korostaa, että EU:n digitaalinen johtajuus edellyttää investointeja erityisesti murrosteknologiaan, kuten tekoälyratkaisut, suurteho- ja kvanttilaskenta, siruteknologia sekä 6G.

Suomen tavoitteena on, että nykyisistä, tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan mahdollisimman nopeasti eikä Suomi nykyisellään näe tarvetta uusille valtiontukijoustoille. Suomi korostaa valtiontukikilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan yhtenäisyydelle sekä sisämarkkinoiden toimivuudelle.

Suomen ennakkovaikeuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Suomelle keskeistä on, että EU:n kilpailukykyä tukevalla rahoituksella edistetään mahdollisimman tehokkaasti sisämarkkinoiden toimivuutta, teollisuuden uudistamista ja Euroopan houkuttelevuutta investointikohteena. Tehokkailla ja markkinaperusteisilla yksityistä rahoitusta edistävillä EU-tason rahoitusvälineillä vastataan EU:n kilpailukykyhaasteisiin.

Suomi katsoo, että strategista kilpailukykyä tukevien ohjelmien yhdistäminen yhdeksi laajaksi kokonaisuudeksi voisi parhaimmillaan tehostaa EU-rahoitusta. Suomelle on kuitenkin ensisijaisinta, että tutkimus-, kehitys-, ja innovaatorahoituksen säilyminen avoimeen kilpailuun ja korkeaan laatuun perustuvana EU-rahoituksena turvataan. Myös riittävät panostukset Erasmus+:n kaltaisiin ohjelmiin tukisivat osaltaan Euroopan kilpailukykyä.

Suomi katsoo, että tutkimus-, kehitys-, ja innovaatorahoituksen osuutta kehityksessä tulisi kasvattaa Suomen saadessa näistä ohjelmista ja välineistä huomattavasti enemmän suhteessa mak-suosuuteensa. Suomi pitää tarkoituksenmukaisena, että TKI-toimiin kohdistuva EU-rahoitus (ny-

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

kyinen Horisontti Eurooppa) voi jatkossakin olla avustusmuotoista. Suomi katsoo, että kaksikäytötarkoituksiin kohdistuvaa TKI-rahoitusta tulisi painottaa laajasti rahoituskehyksessä.

Suomi pitää nykyistä lainatakauksiin perustuvaa InvestEU-välinettä tarkoituksenmukaisena sen hyödyttäessä erityisesti suomalaisia pieniä ja keskisuuria yrityksiä ja katsoo, että sen rahoitustakauksen osuutta kehyksessä tulisi kasvattaa merkittävästi riittävän yksityisen rahoituksen vipuvaikutuksen aikaansaamiseksi. Sen sijaan Suomi suhtautuu kriittisesti mahdollisiin ehdotuksiin uusien avustusmuotoisten investointivälineiden perustamiseksi.

Suomen tavoitteena on, että biotalous ja bioteknologia sisällytettäisiin tuleviin rahoitusohjelmiin, kuten esimerkiksi TKI-rahoitukseen ja maaseudun kehittämisrahoitukseen. Suomi korostaa, että julkisten investointien rinnalla tarvitaan yksityisiä investointeja.

Suomi katsoo, että puhdasta siirtymää edistetään muun muassa panostamalla ydinvoimaa ja eurooppalaisia energiaverkkoja tukeviin investointeihin. Tämä on keskeistä Euroopan kilpailukyvyn ja omavaraisuuden vahvistamiseksi.

Suomi katsoo, että Euroopan liikenneinfrastruktuurin olisi jatkossa edistettävä entistä tehokkaammin liikenneverkon kaksikäyttöisyyttä, eli siviili- ja sotilasliikenteen tarpeiden huomioimista edistäen unionin kokonaisturvallisuutta, erityisesti sotilaallista liikkuvuutta, huoltovarmuutta ja kriisinsietokykyä. Tämä edellyttäisi investointeja tukevaa EU-rahoitusta, jolla edistettäisiin liikenneverkon toimivuutta ja modernisointia.

Koheesiopolitiikka

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp.) todetaan seuraavasti:

Suomi katsoo, että modernisoitaessa koheesiopolitiikkaa ja sen varojenjakkokriteerejä tulisi entisestään painottaa Euroopan unionin ulkoraja-alueiden merkitystä ja niiden tulevaisuuden toimintaedellytyksiä sekä koheesiopolitiikan varojen jakautumista vaikuttavasti. Nykyisessä geopolitiittisessä tilanteessa Suomi korostaa etenkin Itä- ja Pohjois-Suomen merkitystä koko Euroopan turvallisuudelle.

Suomi tunnistaa, että mahdollisten uusien jäsenmaiden myötä unioniin tulisi joukko nykyiseen verrattuna huomattavasti vähemmän vauraita jäsenvaltioita ja koheesiopolitiikan maantieteellinen painopiste siirtyisi entistä enemmän itäiseen Eurooppaan.

Suomen ennakkoaiikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Alueellisen koheesion edetessä tarve EU:n yhteiselle koheesiorahoitukselle vähenee.

Osana rahoituskehyskokonaisuuden edellyttämää priorisointia Suomi pitää tarkoituksenmukaisena koheesiorahoituksen osuuden alentamista edelleen rahoituskehyksessä suhteessa muihin EU:n painopisteisiin. Arvioitaessa koheesiorahoituksen merkitystä osana rahoituskehystä tulee huomioida Suomen huomattava nettomaksu koheesiopolitiikan välineisiin.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

Suomi korostaa vakiintuneesti kansallisen osarahoituksen merkitystä koheesiopolitiikan rahoittamisessa. Tällä vähennettäisiin EU-tason rahoituksen tarvetta ja vahvistettaisiin jäsenvaltioiden omistajuutta.

Tulevassa koheesiopolitiikassa tulisi kohdistaa Itä-Suomen ulkoraja-alueille erityisrahoitusta johtuen EU:n muuttuneesta turvallisuusympäristöstä ja sen aiheuttamista näiden alueiden vakavista sosio-ekonomisista haasteista.

Lisäksi Suomi katsoo, että nykyisistä koheesiopolitiikan varojenjakokriteereistä syrjäinen ja pohjoinen sijainti, muuttoliike sekä harva-asutus ja pitkät etäisyydet ovat jatkossakin Suomelle keskeisiä.

Ukrainan tuki

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi sitoutuu voimakkaasti tukemaan Ukrainaa ja sen jälleenrakentamista ja on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille Ukrainan tukemiseksi.

Suomi tukee vahvasti Euroopan rauhanrahaston käyttöä ja lisäpääomittamista Ukrainan tukemiseksi. (UTP 41/2023 vp.)

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp.) todetaan seuraavasti:

EU:n tulee jatkaa vahvaa poliittista, taloudellista ja sotilaallista tukeaan Ukrainalle, niin kauan kuin on tarpeen.

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Ukrainan taloudellisen tuen osalta Suomi on avoin erilaisille rahoitusratkaisuille, mutta pitää nykyistä rahoituskehysten ulkopuolista Ukrainan tukivälinettä tai sitä vastaavaa järjestelyä tarkoituksenmukaisena mallina pidempiaikaisen tuen kanavoimiseksi Ukrainalle.

Huomioiden perussopimusten asettamat rajoitukset, Suomi pitää Euroopan rauhanrahastoa tai sitä vastaavaa järjestelyä keskeisenä välineenä EU:n jäsenvaltioiden Ukrainalle myöntämän sotilaallisen ja puolustuksellisen tuen mahdollistamiseksi.

Suomi sitoutuu vahvasti tukemaan Ukrainan tulevaa jälleenrakentamista korostaen EU-rahoituksen roolia yhdessä kansainvälisten kumppanien ja rahoituslaitosten tarjoaman rahoituksen kanssa.

Puolustus

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi ajaa tulevaisuuden puolustusteknologioiden tutkimisen ja kehittämisen rahoituksen lisäämistä.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi edistää sotilaallista liikkuvuutta Euroopassa ja tukee EU:n sotilaallisen liikkuvuuden hankkeita.

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp.) todetaan seuraavasti:

Suomen etu on, että EU on turvallisuudessa ja puolustuksessa mahdollisimman vahva ja toimintakykyinen. Eurooppalaisten suorituskykyjen kehittäminen ja tehokas käyttö edellyttävät kilpailukykyistä puolustuksen teollista ja teknologista perustaa. Suomen tavoitteena on, että unioniin luotaisiin puolustustarvikkeiden yhteismarkkinat

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Suomen tavoitteena on, että nykyistä suurempi osuus rahoituksesta kohdennettaisiin puolustus-tutkimus- ja kehittämisvaiheen toimien tukemiseksi EU:ssa nykyisen Euroopan puolustusrahaston tai sitä vastaavan järjestelyn tapaan.

Suomi pitää keskeisenä, että tulevassa rahoituskehityksessä sotilaallisen liikkuvuuden osuutta rahoituksesta kasvatettaisiin huomattavasti, huomioiden erityisesti Suomen asema muuttuneessa turvallisuusympäristössä EU:n ulkorajavaltiona.

Osana tulevaa rahoituskehystä koskevaa ennakkovaikuttamistyötä Suomi voi tarkastella avoimesti Euroopan puolustusteollisuuden ohjelman rahoituksellisia elementtejä sekä muita mahdollisia ehdotuksia EU:n puolustusteollisen pohjan vahvistamiseksi. Suomen lähtökohtana kuitenkin on, että mahdollisen EU:n rahoitustuen tulisi olla laina- tai takausmuotoista yksityisen rahoituksen vipuvaikutuksen aikaansaamiseksi.

Ulkosuhderahoitus

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp.) todetaan seuraavasti:

Suomi tukee EU:n kumppanuuksien edistämistä EU:n globaalien roolin vahvistamiseksi sekä unionin intressien ja arvojen edistämiseksi.

Unionin tulee jatkaa tukea hakijamaille lähentymisen vauhdittamiseksi ja jäsenyyskriteerien täyttämiseksi.

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Suomi katsoo, että ulkosuhderahoituksen nykyinen yhdistetty ja laaja-alainen väline on osoittautunut tarkoituksenmukaiseksi tukemaan EU:n kumppanuuksia niin lähialueilla kuin globaalisti. Suomi pitää tärkeänä, että tulevalla kehyskaudella ulkosuhderahoitukseen sisältyisi edelleen myös kohdentamatonta rahoitusta ennakoimattomiin tarpeisiin vastaamiseksi sekä riittävä kyky ajankohtaisiin humanitaarisiin kriiseihin vastaamiseksi. Lisäksi Suomi katsoo, että ulkosuhdera-

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

hoituksessa tulisi varmistaa riittävä rahoitus myös muuttoliikkeen ulkoiseen ulottuvuuteen, etenkin perimmäisiin syihin vaikuttamiseen.

Ehdokasmaille kohdistettavan rahoitustuen osalta Suomi pitää tärkeänä rahoitusohjelmien ja tukivälineiden päällekkäisyyksien välttämistä ja on avoin tarkastelemaan mahdollisuuksia koota ehdokasmaille kohdistettavaa rahoitustukea yhden välineen alle.

Ehdokasmaille kohdennettavan rahoitustuen osalta Suomi korostaa erityisesti tuen vaikuttavuutta ja oikeaa kohdentumista, ennakkollista ehdollisuutta sekä EU-varojen tehokasta valvontaa ja EU:n taloudellisten etujen suojaamista.

Muuttoliikkeen hallinta (ml. rajaturvallisuus)

Hallitusohjelman mukaisesti edistetään EU:n ulkorajojen ja rajaturvallisuusvirasto Frontexin toimintaedellytyksien vahvistamista.

Valtioneuvoston selvityksessä Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024–2029 (E 58/2023 vp.) todetaan seuraavasti:

Suomi korostaa muuttoliikkeen hallinnan ja EU:n vahvojen ulkorajojen merkitystä.

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Suomi katsoo, että muuttoliikkeen EU-rahoitusta painotettaisiin erityisesti muuttoliikkeen sisäiseen hallintaan, kuten rajaturvallisuuden vahvistamiseen ja palautusten tehostamiseen.

Suomi pitää tarkoituksenmukaisena, että tulevilla rahoituskehyskaudella muuttoliikkeen hallinnan rahoitusta olisi mahdollista kohdentaa myös fyysiseen ulkorajainfrastruktuuriin erityisesti välineellistetyn maahantulon ehkäisemiseksi.

EU:n hallinto

Suomi pitää tärkeänä, että toimielimet ja virastot pyrkivät entisestään tehostamaan toimintaansa ja etsimään mahdollisia säästökohteita. EU:n toimielinten ja virastojen hallintomenojen taso sekä henkilöstömäärä on pidettävä maltillisena. (E 17/2023 vp.)

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Suomi pitää keskeisenä EU:n henkilöstösääntöjen uudistamista osana hallintomenojen kasvun hillitsemistä.

EU:n omat varat

Hallitusohjelman mukaisesti EU:n omien varojen järjestelmän kehittäminen ei saa aiheuttaa suhteellista lisäkustannusta Suomelle.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

Uusia omia varoja koskevassa jatkokirjelmässä (UJ 21/2023 vp) todetaan seuraavasti:

Suomi pitää tärkeänä mahdollisten rahoitusuudistusten yhteyttä unionin keskeisiin strategisiin tavoitteisiin, jotka tuovat lisäarvoa koko unionin tasolla ja tukevat myös Suomen kansallisia intressejä.

Suomi katsoo, että mahdolliset uudet omat varat tulisi ottaa käyttöön vasta unionin uuden rahoituskehyskauden alussa vuonna 2028, jolloin olisi tiedossa myös tuleva menotaso, joka osaltaan määrittelee EU:n rahoitustarpeet.

Suomi katsoo ensisijaisesti, että mahdollisilla uusilla omilla varoilla kerättävä määrä mitoitettaisiin elpymisvälineen takaisinmaksun menoja vastaavan määrän mukaisesti huomioiden kuitenkin jo päätetyt uudet menokohteet, kuten ilmastotoimien sosiaalirahaston rahoitus.

Suomen ennakkovaikuttamiskantoja tarkennetaan seuraavasti:

Suomi kiinnittää huomiota siihen, että mahdollisilla uusilla omilla varoilla tulisi saavuttaa aitoa EU-tason lisäarvoa sen sijaan, että ratkaisuilla käytännössä siirrettäisiin varoja kansallisista budjeteista EU:n budjettiin.

Suomi kiinnittää huomiota siihen, että mahdollisista uusista omista varoista on ollut haastavaa sopia jäsenvaltioiden kesken yksimielisesti. Mahdollisilla uusilla omilla varoilla olisi haastavaa saavuttaa sellaista tulovolyymia, jolla aidosti voitaisiin vastata EU-budjetin rahoitustarpeisiin etenkin tilanteessa, jossa rahoituskehysten kokonaistasoa kasvatettaisiin.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tulevan EU:n monivuotisen rahoituskehysten lähtökohdat

Komission tulee antaa ehdotus EU:n tulevaksi monivuotiseksi rahoituskehykseksi vuonna 2028 alkavalle kehyskaudelle viimeistään heinäkuun 2025 alkuun mennessä. Käsiteltävänä olevassa valtioneuvoston selvityksessä muodostetaan ensimmäisiä tulevaa rahoituskehystä koskevia ennakkovaikuttamiskantoja ja alustavia näkemyksiä. Ennakkovaikuttamislinjausten tavoitteena on luoda kokonaisvaltainen näkemys Suomen lähtökohdista, prioriteeteista ja tavoitteista neuvottelukokonaisuuteen.

Talousvaliokunta pitää valtioneuvoston ennakkovaikuttamislinjauksia oikea-aikaisena avauksena. Pohjaesityksen laatiminen seuraavaksi EU:n monivuotiseksi rahoituskehykseksi on Euroopan parlamenttivaalien jälkeen nimitettävän uuden komission yksi ensimmäisistä keskeisistä tehtävistä, ja Suomen tavoitteita tulee aktiivisesti ja johdonmukaisesti edistää sekä komission että muiden jäsenmaiden ja Euroopan parlamentin suuntaan. Menestyksellinen vaikuttaminen EU:n tulevaan rahoituskehykseen edellyttää huolellista ja hyvin koordinoitua valmistelutyötä.

Suomen EU-jäsenyyden aikana kaikki EU:n monivuotiset rahoituskehykset on sovittu seitsemäksi vuodeksi kerrallaan. Seitsemän vuotta kattavan rahoituskehysten on katsottu mahdollistavan

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

EU:n varojen kohdistamisen riittävän pitkäjänteisesti ja vaikuttavasti valittuihin politiikkatoimiin. Lisäksi EU:n rahoituskehystä koskevat neuvottelut ovat monivaiheiset ja pitkäkestoiset, ja jäsenvaltioiden on hyväksyttävä lopullinen päätös Eurooppa-neuvostossa yksimielisesti. Nykyiselle rahoituskehyskaudelle ajoittuneiden koronapandemian ja Ukrainan sodan aiheuttamien erityisten rahoitustarpeiden seurauksena viime aikoina on joissain yhteyksissä tuotu esiin, että EU:n rahoituskehyskauden tulisi olla nykyistä seitsemää vuotta lyhyempi, jotta yllättäviin rahoitustarpeisiin voitaisiin reagoida EU:n rahoituskehysten puitteissa nykyistä nopeammin. Talousvaliokunta katsoo, että Suomen ennakkovaikuttamislinjauksissa tulisi varautua myös siihen, että kysymys rahoituskehysten ajallisesta kestosta nousee keskusteluissa esiin.

EU:n tulevaa rahoituskehystä koskevien ennakkovaikuttamiskantojen taustalla ovat EU:n vaalikautta 2024—2029 koskevat Suomen avaintavoitteet, joista on linjattu aiemmin valtioneuvoston selvytyksessä E 58/2023 vp ja joihin talousvaliokunta on ottanut kantaa lausunnossaan TaVL 5/2024 vp. Niiden mukaan Suomen pääprioriteetit EU:n strategiseen agendaan ja tulevaan komission ohjelmaan ovat Euroopan strategisen kilpailukykyyn vahvistaminen, Euroopan kokonaisturvallisuuden parantaminen ja puhtaan siirtymän sekä biotalouden ja kiertotalouden mahdollisuuksien edistäminen. Talousvaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin oikeana EU-rahoituksen painopisteiden priorisointia niin, että EU:n monivuotisella rahoituskehysellä edistetään erityisesti aiemmin määriteltyjä Suomen avaintavoitteita. Lisäksi EU-rahoitteisten toimien aiheuttaman hallinnollisen taakan vähentämiseen tulisi pyrkiä löytämään tehokkaita toimia.

Euroopan turvallisuusympäristön merkittävän heikkenemisen ja kiristyneen globaalien kilpailutilanteiden, ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunnan, tulevan EU:n laajentumisen sekä Ukrainan sodan ja jälleenrakentamisen tukemisen vuoksi seuraavaa kehyskautta koskevan monivuotisen rahoituskehysten kokonaistasoon sekä rahoituksen kohdentamiseen kohdistuu merkittäviä ja uudenlaisia haasteita, jotka vaikuttavat laajasti unionin eri politiikkoihin ja niitä koskeviin rahoitustarpeisiin. EU:n rahoituskehystä koskevien ennakkovaikuttamislinjausten mukaan Suomi on valmis ajamaan lisäpanostuksia tärkeiksi katsomiinsa kohteisiin, mutta katsoo, ettei unionin budjetin kokoa tai Suomen nettomaksuosuutta voida merkittävästi kasvattaa tilanteessa, jossa jäsenvaltiot joutuvat sopeuttamaan kansallisia budjettejaan. Talousvaliokunta yhtyy tähän näkemykseen ja korostaa EU:n pääomaunionin kunnianhimoisen kehittämisen keskeistä merkitystä yritysten ja kilpailukykyyn näkökulmasta.

Talousvaliokunta katsoo ennakkovaikuttamislinjausten mukaisesti, että monivuotisen rahoituskehysten tulisi säilyä ensisijaisena vastauksena EU:n rahoitustarpeisiin, ja suhtautuu kriittisesti uusien, elpymisvälineiden kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen. Valiokunta myös tukee valtioneuvoston linjausta, jonka mukaan Suomi suhtautuu avoimesti erilaisiin rahoitusratkaisuihin Ukrainan tukemiseksi.

Valiokunta pitää myös erittäin tärkeänä, että Suomi korostaa vahvasti EU:n rahoituksen ehdollisuutta niin, että se liitetään tiiviisti oikeusvaltioperiaatteen kunnioittamiseen, varojen väärinkäytön vastaisiin toimiin ja korruption ehkäisemiseen. Tämä on välttämätöntä EU:n varojen tehokkaan käytön sekä demokratian, perusoikeuksien ja EU:n kansainvälisten velvoitteiden toteutumisen varmistamiseksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

EU:n strateginen kilpailukyky

Nykyisessä EU:n rahoituskehyksessä on useita EU:n kilpailukykyä tukevia rahoitusohjelmia, joiden tavoitteena on edistää investointeja, tutkimusta ja innovaatioita sekä puhdasta ja digitaalista siirtymää. Valiokunta yhtyy asiantuntijalausunnoissa esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan Suomen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että EU:n budjetti kohdistuu nimenomaan EU:lle eniten lisäarvoa tuottaviin investointeihin. Tämä tarkoittaa panostuksia tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan, koulutukseen ja ylipäätään sellaisten EU-tason yhteisten julkishyödykkeiden luomiseen, joiden toteutuminen EU:n tasolla on tehokasta ja jotka jäisivät muutoin toteutumatta.

Talousvaliokunta katsoo ennakkovaikuttamislinjausten ja useiden asiantuntijalausuntojen tavoin, että tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen osuutta kehyksessä tulisi kasvattaa. Rahoitus tulisi kytkeä EU:n poliittiseen agendaan ja kohdentaa niin, että sillä edistetään mahdollisimman tehokkaasti sisämarkkinoiden toimivuutta, teollisuuden uudistamista, puhtaan siirtymän ratkaisuja ja Euroopan houkuttelevuutta investointikohteena. Valiokunta korostaa, että EU:n kilpailukyvyyn ja taloudellisen kriisinkestävyyden vahvistaminen edellyttävät investointeja erityisesti murrosteknologioihin, kuten tekoälyratkaisuihin, suurteho- ja kvanttilaskentaan, siruteknologiaan ja 6G-verkkoihin. Tämä palvelisi hyvin myös Suomen etua, koska Suomella on vahvuuksia monella edellä mainitulla teknologia-alueella. Suomen pitää edistää aktiivisesti näiden kyvykkyyksien asemaa EU:n teknologiapolitiikassa. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä, että biotalous ja bioteknologia sisällytetään osaksi EU:n teollisuuspolitiikkaa ja sen rahoitusohjelmia.

Ennakkovaikuttamislinjauksissa korostetaan, että TKI-rahoituksen tulee jatkossa olla yhä selkeämmin avoimeen kilpailuun ja korkeaan laatuun perustuvaa, jotta se tuottaa mahdollisimman paljon lisäarvoa ja houkuttelee myös yksityisiä investointeja. Valiokunta pitää tätä erittäin tärkeänä lähtökohtana ja korostaa teknologianeutraalin lähestymistavan merkitystä sekä EU:n että Suomen kilpailukyvyyn näkökulmasta. Suomi on menestynyt hyvin näihin kriteereihin perustuvien rahoitusohjelmien rahoitushauissa. Se on Horisontti Eurooppa -ohjelmassa huomattava nettosaaja ja on myös kyennyt merkittävästi hyötymään lainatakauksiin perustuvista InvestEU-ohjelman mukaisista rahoitusmahdollisuuksista. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että InvestEU-ohjelma on hyödyttänyt erityisesti suomalaisia pk-yrityksiä, ja korostaa, että myös jatkossa on aktiivisesti tuettava pk-yritysten mahdollisuuksia osallistua EU:n rahoitusohjelmiin.

Valtioneuvoston selvityksessä todetaan, että nykyinen ohjelmarakenne on pirstaloitunut ja osin päällekkäinen eikä EU-rahoitus sen vuoksi välttämättä kohdennu optimaalisesti EU:n kilpailukykytavoitteiden näkökulmasta. Strategista kilpailukykyä tukevien ohjelmien yhdistäminen yhdeksi laajaksi kokonaisuudeksi voisikin parhaimmillaan tehostaa EU:n varojen käyttöä ja niiden kohdentamista mahdollisimman paljon lisäarvoa tuottavalla tavalla. Talousvaliokunta pitää tätä näkemystä sinänsä perusteltuna. Valiokunta viittaa saamiinsa asiantuntijalausuntoihin ja korostaa, että tällöin tulee kuitenkin huolellisesti varmistua siitä, että avoin kilpailu ja laatu ovat myös mahdollisten uusien rahoitusohjelmien kautta myönnettävän rahoituksen perustana.

Valiokunta yhtyy asiantuntijalausuntojen näkemykseen, jonka mukaan EU:n tulevaisuuden kilpailukyky ja hyvinvointi riippuvat pitkälti siitä, miten eurooppalaisilla innovaatioilla onnistutaan kehittämään, skaalaamaan ja kaupallistamaan kestäviä ratkaisuja, jotka menestyvät myös globaaleilla markkinoilla. Onkin keskeistä, että eurooppalaisiin hankkeisiin saadaan houkutelua mah-

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

dollisimman paljon myös yksityistä rahoitusta. Valiokunnan näkemyksen mukaan ennakkovai-
kuttamislinjauksissa tämä tavoite on tunnistettu hyvin. Rahoitusohjelmien suunnittelussa tulisi
huomioida myös kansainväliset kumppanuudet sekä niihin liittyvät mahdollisuudet EU:n ulko-
puolisten investointien houkuttelemiseksi Eurooppaan. Tätä tavoitetta tukee myös pyrkimys
suunnata rahoitusta radikaaleihin innovaatioihin tähtäävään kunnianhimoiseen ja pitkäjänteiseen
yritysten ja julkisten sekä yksityisten tutkimuslaitosten väliseen yhteistyöhön.

Ennakkovai-
kuttamislinjausten mukaan on tärkeää, että tulevassa rahoituskehityksessä huomioi-
daan kaksikäyttötuotteisiin kohdistuva ja niiden kehittämiseen liittyvä mittava potentiaali. Ta-
lousvaliokunta viittaa saamiinsa asiantuntijalausuntoihin ja korostaa, että tulevassa rahoituske-
hityksessä tulee mahdollistaa nykyistä tiiviimmät synergiat puolustusteollisuuteen liittyvän EU:n
puolustusrahaston ja muuhun kuin puolustustarkoituksiin soveltuvien rahoitusohjelmien välillä.

Energia

Talousvaliokunta pitää tärkeänä E-kirjeen mukaista linjausta puhtaan energian ja puhtaan siirty-
män edistämisen keskeisestä merkityksestä EU:n kilpailukykyyn ja omavaraisuuden vahvistami-
sen näkökulmasta. Valiokunta yhtyy näkemykseen, jonka mukaan rahoituskaudella tulee panos-
taa muun muassa ydinvoimaa ja energiaverkkoja tukeviin investointeihin. Talousvaliokunta ko-
roostaa näiden ohella esimerkiksi investointeja vetytalouteen, joka on tulevaisuuden merkittävä
murrosteknologia sekä puhtaan siirtymän että huoltovarmuuden näkökulmasta.

Turvallisuus

Euroopan turvallisuusympäristön merkittävän heikkenemisen vuoksi Euroopan turvallisuuden
vahvistamisen tulee olla yksi kaikkein keskeisimmistä monivuotisen rahoituskehityksen tavoitteista.
Ennakkovai-
kuttamislinjausten mukaan Suomi edistää rahoituksen kohdentamista kokonais-
turvallisuutta ja EU:n ulkorajoja vahvistaviin toimiin. Valiokunta yhtyy asiantuntijalausunnoissa
esitettyyn näkemykseen, jonka mukaan EU:n panostukset turvallisuuteen palvelevat erinomai-
sesti myös Suomen talouden ja teollisuuden etuja. Tämä koskee lähes kaikkia EU:n toimia tur-
vallisuuden lisäämiseksi, kuten esimerkiksi asetuotantoa, liikenne- ja tietoliikenneyhteyksiä,
energiansiirtoverkkoja tai rajaturvallisuutta. Raja-alueisiin liittyvät kysymykset ovatkin Suomal-
le selkeä peruste edellyttää myös merkittävää aluetuen kohdentamista erityisesti Itä-Suomen
alueelle.

Kokoavia huomioita

Talousvaliokunta yhtyy valtioneuvoston selvityksessä ja useissa asiantuntijalausunnoissa esitet-
tyyn näkemykseen, jonka mukaan EU:n monivuotinen rahoituskehitys on keskeisin EU:ssa yhdes-
sä asetettujen ja politiikka-alojen toimeenpanon väline. Näin ollen sen tulee tukea tehokkaasti
EU:n toiminnassa priorisoitujen politiikkatoimien toteuttamista mahdollisimman paljon lisäar-
voa tuottavalla tavalla sekä eurooppalaisia arvoja, kuten oikeusvaltioperiaatetta, kunnioittaen.

EU:n strategisen kilpailukykyyn vahvistaminen on turvallisuusnäkökohtien sekä puhtaan ja digi-
taalisen siirtymän edistämisen ohella yksi kaikkein keskeisimmistä EU:n prioriteeteista, ja sen tu-
lee näkyä myös seuraavaa EU:n monivuotista rahoituskehystä koskevissa linjauksissa. On myös

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp

selvää, että EU:n keskeisten politiikka-alueiden tavoitteet ovat osin yhtenevät. Rahoituksen tuleekin mahdollistaa eri politiikkatavoitteiden toteuttaminen niin, että toimenpiteet tukevat toisiaan parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkkinä voidaan todeta EU:n kilpailukyvyn ja myös strategisen autonomian vahvistaminen tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kautta niin, että samalla edistetään puhtaan siirtymän ratkaisuja tai sellaisten teknologioiden kehittämistä, joilla on merkittävää kaksikäyttöpotentiaalia. EU:n kilpailukyky ja jäsenmaiden yritysten menestyminen globaaleilla markkinoilla riippuu olennaisesti siitä, miten tässä onnistutaan.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Talousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 23.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedeu ps (osittain)
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Mikko Savola kesk (osittain)
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Joakim Strand r
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok
varajäsen Vesa Kallio kesk (osittain)
varajäsen Juha Mäenpää ps
varajäsen Minna Reijonen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johanna Rihto-Kekkonen

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Valtioneuvoston E-kirjeessä E 31/2024 vp muotoilemaa kantaa EU:n monivuotiseen rahoituskehukseen (2028—) ennakkovaikuttamiseen voidaan pääosin pitää oikeansuuntaisena.

EU:n rahoituskehityksen kokonaistason suhteen nostetaan esiin muuttunut geopoliittinen tilanne, EU:n kilpailukyky ja ilmastonmuutoksen torjunnan sekä EU:n laajentumisen aiheuttamat paineet. Kuitenkin ratkaisujen suhteen eletään osittain menneessä maailmassa, johon näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa ei ole paluuta.

Rahoitustarpeiden kattamiseen ei riitä olemassa olevien varojen uudelleen kohdentaminen, vaan tarvitaan merkittäviä lisäpanostuksia. Jäsenmaksujen korottaminen ei kuitenkaan nykytilanteessa olisi Suomen etujen mukaista. Tästä seuraa tarve kehittää ja laajentaa EU:n omia varoja kartuttavia mekanismeja kuten laajennetut päästökauppatulot tai SDP:n esittämä Unionin laajuinen rahoitusmarkkinaverojärjestelmä.

Valtioneuvoston kanta, jonka mukaan omat varat olisi mitoitettava elpymisvälineen rahoitukseen käytettyjen lainojen takaisin maksua vastaavan suuruiseksi, on myös ristiriidassa asetettujen tavoitteiden kanssa. Sen sijaan SDP jakaa valtioneuvoston kriittisen kannan yhteiseen velkaan. Vihreä siirtymä ja strategisen kilpailukykyyn vahvistaminen ovat pitkäkestoisia projekteja, jotka tarvitsevat jatkuvan rahoituspohjan. Periaatteellisten haasteiden lisäksi näihin tarpeisiin velkainstrumentti soveltuisi myös käytännössä huonosti.

Ei myöskään ole realistista ajaa paluuta vanhaan tiukkaan valtiontukupolitiikkaan. Kuten valtioneuvostokin toteaa, Suomen on sekä kokonsa että julkisen talouden haasteidensa puolesta vaikea kilpailla tuilla suurempien jäsenmaiden kanssa. Valtioneuvoston tunnistamien haasteiden hoitamiseen tarvitaan SDP:n näkemyksen mukaan EU:n omia varoja.

Vuonna 2022 kansallisia valtiontukia oli noin 200 miljardia euroa, ja osan siirtäminen EU-tasolle voisi merkittävästi tasoittaa pelikenttää ja vahvistaa sekä pienten valtioiden asemaa että myös koko EU:ta mikäli rahoitusohjelmat perustuivat puolueettomasti arvioituun laatuun, eikä kiintiöihin, alue- ja koheesiokriteereihin. Suomen saanti vastaavilla periaatteilla hoidetusta Horisontti-ohjelmasta on ylittänyt Suomen suhteellisen osuuden sekä väkilukuun että bruttokansantuotteen suhteutettuna. Toimiva unionin tasoinen rahoitusinstrumentti loisi realistisemman pohjan purkaa huonosti kohdennettuja ja kilpailua vääristäviä kansallisia tukia.

Myös maatalouspolitiikassa valtioneuvosto toteaa olevan uudistamisen tarvetta. Etenkin Ukrainan tulo jäseneksi loisi merkittävän paineen maatalouspolitiikan muuttumiseen. SDP yhtyy valtioneuvoston kantaan, että maataloutta on voitava harjoittaa koko unionin alueella ja että tarvitaan pitkiä siirtymäaikoja muutosten toteuttamisessa. Samalla ympäristö- ja ilmastonäkökulmat on syytä huomioida aiempaa painokkaammin rahoitusrakenteita uudistettaessa.

**Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp
Eriävä mielipide 1**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.5.2024

Helena Marttila sd
Juha Viitala sd
Lotta Hamari sd

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Yhteisvelan lisäämiseen on suhtauduttava kielteisesti — Ukrainaa tuettava vahvasti muilla keinoilla

Jokaisen jäsenmaan omalla vastuulla on huolehtia julkisen taloutensa tilasta ja kestävyyydestä.

EU:n elpymisväline oli poikkeuksellinen ja ainutkertainen keino, jolla vastattiin ennakoimattomaan kriisiin, estettiin unionin alueen talouden kriisiytyminen ja vahvistettiin kestävä kasvua.

Suhtaudumme kielteisesti uusien, elpymisvälineen kaltaisten EU:n lainanotolla rahoitettavien EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen. EU:n taloudellista yhteisvastuuta ei tule kasvattaa velkaan perustuvilla uusilla rahastoilla eikä rahastoilla, jotka asettavat nettomaksajamaat muita epäedullisempaan asemaan rahoituksen saannossa.

Suomen avaintavoitteista EU-vaalikaudelle 2024—2029 on linjattu valtioneuvoston selvityksessä E 58/2023 vp. Sen yhteydessä suuri valiokunta suhtautuu valtioneuvoston tavoin kriittisesti EU-tason rahoitusvälineiden luomiseen (SuVL 3/2024 vp).

Nyt hallitus ei ennakkovaikuttamisessa monivuotisiin rahoituskehyksiin ole edes kriittinen, vaan suhtautuu avoimesti erilaisille rahoitusratkaisuille mitä tulee Ukrainan tukemiseen. Samoin hallitus voi tarkastella avoimesti Euroopan puolustusteollisuuden ohjelman rahoituksellisia elementtejä. Hallitus on siis ainakin kahdessa teemassa avaamassa EU:n tulevalle rahoituskaudella pandoran lipkaan yhteisvelan ottamiselle. Unohtaen, että uudella yhteisvelalla jäsenmaat sitoutuivat kasvattamaan tulonsiirtojaan unionille tulevaisuudessa Suomen kannalta epäedullisella tavalla.

Kun Orpon hallitus ei edes yritä olla kriittinen yhteisvelkaan suhtautumiselle kaikissa teemoissa, niin Suomi on löperöllä asenteellaan ohjaamassa EU:ta jatkuvan velanoton tielle. Se on huono tie Suomelle kuljettavaksi.

Keskusta korostaa, että sekä EU:n ja Suomen on kyllä jatkettava Ukrainan tukemista empimättä. Sotaan ei saa turtua, eikä sotaväsymys saa iskeä. Joitakin huolestuttavia merkkejä muutamista EU-maista on viime aikoina nähty. Ukrainalle suunnatun EU-tuen turvaaminen on tulevien vuosien tärkeimpiä tehtäviä.

Suomen on oltava tulevalle kaudella vielä entistäkin aktiivisempi Ukrainan tuen varmistamisessa. Se on tehtävissä ilman yhteisvelkaa.

Keskustan tekee kolme ehdotusta, joilla rahoitusta Ukrainalle voidaan turvata eurooppalaisella tasolla:

- 1) Pidetään EU:n rauhanrahaston tuki Ukrainalle vahvana.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp
Eriävä mielipide 2

- 2) Ohjataan Euroopan investointipankin rahoitusta pitkäjänteisesti Ukrainan tueksi.
- 3) Kiihdytetään Venäjältä jäädytettyjen varojen tuottojen ohjaamista Ukrainan tueksi.

Muistutamme myös kansallisen tuen jatkamisesta. Suomi on antanut Ukrainalle tukea 2,9 miljardia euroa, joista 2 miljardia on puolustusmateriaalitukea. Tämä tuki aloitettiin viime hallituskaudella välittömästi sodan alettua. Suomi on BKT-suhteessa avunantajien kärkijoukossa ja näin pitää jatkaa. Suomen pitää saada muutkin EU-maat osallistumaan vahvasti Ukrainan tukemiseen.

Muita huomioita

Lisäksi keskusta huomauttaa, että isojen jäsenmaiden haitallinen valtiontukipolitiikka häiritsee sisämarkkinoiden toimintaa ja reilua kilpailua. Suomen on edellytettävä, että nykyisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan välittömästi ja sisämarkkinoilla palataan normaaliin reiluun kilpailuun perustuvaan toimintaan.

Viimeaikaiset kriisit ovat korostaneet ruokaturvan tärkeyttä EU:lle. Maatalous ja sitä myötä ruokaturvan tulee olla yksi EU:n prioriteettialue. Suomen tulee tunnistaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja ruokaturvan yhdeksi EU:n prioriteettialueeksi. Eri arvioiden perusteella itse maataloustukeen käytetään 22—25 % EU:n budjetista, vaikka luonnonvarat ja ympäristö pääluokkaan käytetäänkin yli 30 % budjetista, kuten perusmuistiossa todetaan.

EU on käyttänyt rahoituksessa ehdollisuutta. Myös maatalouden rahoituksessa kytkeminen voimassa olevien EU-direktiivien noudattamiseen voisi tarjota mahdollisuuden jäsenmaiden kannustamiseen EU-säädösten nopeampaan implementointiin. Tämä loisi edellytykset maatalouden tasapuolisemmalle harjoittamiselle koko EU:n alueella. Ehdollistamisen laajentamisessa, esim. sosiaaliseen ehdollisuuteen, on kuitenkin vältettävä kaksinkertainen sanktiointi. On määritettävä asiakohtaisesti riittävä kansallisen sanktioinnin taso, jonka jälkeen ehdollisuuden kautta ei aiheutettaisi tukileikkausten kautta tuplarangaistuksia.

Nyt osa jäsenmaista ei piittaa lainkaan EU:n direktiivien määräyksistä, kun sen sijaan Suomi toimeenpanee niitä. Huippuesimerkki hitaasta toimeenpanosta on eläinten hyvinvointidirektiivin, jonka parikymmentä vuotta sitten määritettyä sikojen saporoiden typistämiskieltoa ei ole pitkän siirtymäajan jälkeen implementoitu muualla kuin Suomessa ja Ruotsissa.

Suomella on EU:n pisin itäraja Venäjän kanssa, minkä vuoksi sen tulee olla yksi koheesiovarojen kohdistamiskriteeri.

Suomen linjaus, jolla tavoitellaan mahdollisimman suurta saantoa EU:n tulevasta rahoituskehiksestä, on tärkeä, kun tavoitellaan hyvin perusteltuja lisäpanostuksia EU:n yhteisten asioiden hoitamiseen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp
Eriävä mielipide 1

että suuri valiokunta ottaa lausunnossaan Ennakkovaikuttaminen tulevaan EU:n monivuotiseen rahoituskehykseen (2028—) huomioon edellä olevan.

Helsingissä 23.5.2024

Timo Mehtälä kesk
Mikko Savola kesk

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Ilmasto- ja luontokriisien, kovenevan geotaloudellisen kilpailun, kasvavan eriarvoisuuden ja Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamien turvallisuusuhkien kaltaisiin aikamme suuriin haasteisiin eivät kansallisvaltiot pysty vastaamaan uskottavasti yksin. Ne ovat luonteeltaan ylikansallisia ja edellyttävät EU:n ja sen jäsenmaiden yhteistyötä. Vahva, toimintakykyinen ja tehokas Euroopan unioni on Suomen kaltaisen pienen maan etu.

EU:n seuraava, vuonna 2028 alkava monivuotinen rahoituskehys on voimassa vuosina, jolloin Euroopassa ja maailmassa on viimeiset hetket kääntää yhteiskunnallisen kehityksen suunta sosiaalisesti ja ekologisesti kestäväksi. Ilmastokriisin ja luontokadon ratkaisun sekä oikeudenmukaisen kestävyys siirtymän tulisi olla seuraavan rahoituskehysten ehdoton prioriteetti turvallisuuden, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamisen ohella.

Komission tulee antaa ehdotus EU:n seuraavaksi monivuotiseksi rahoituskehykseksi viimeistään heinäkuun 2025 alkuun mennessä. On tärkeää, että Suomen hallitus vaikuttaa tähän kokonaisuuteen aktiivisesti ja määrätietoisesti.

Rahoituskehysten vahvistaminen ja investointien kasvattaminen

EU:n nykyisen, vuosia 2021—2027 koskevan rahoituskehysten puitteissa unioni ei pysty tekemään riittäviä investointeja — siitä huolimatta, että EU:n ns. elpymispaketin vuoksi rahaa on varsinkin kestävä siirtymän ja digitalisaation edistämiseen ollut käytettävissä merkittävästi enemmän kuin mitä varsinaisissa budjettikehysneuvotteluissa kaavailtiin. MFF:n välitarkastuksessa kävi konkreettisesti ilmi merkittävä epäsuhta EU-rahoituksen perusteltujen tarpeiden sekä rahoituskehysten koon välillä.

Pelkästään EU:n kestävä siirtymän investointien rahoitustarve on vähimmilläänkin useita satoja miljardeja euroja vuodessa, mahdollisesti enemmän. Esimerkiksi Euroopan komission arvion mukaan vihreän siirtymän ohjelman (European Green Deal) toimeenpano edellyttäisi noin 520 miljardin euron investoinnit vuositasolla vuosina 2021—2030. Euroopan ympäristökeskuksen (European Environment Agency) mukaan lisäksi tarvittaisiin reilut 90 miljardia puhtaan teknologian investointeihin, eli yhteensä reilut 600 miljardia vuodessa. Toisissa arvioissa vaadittavat summat ovat olleet suurempia, jopa yli tuhat miljardia vuodessa.

Lisäinvestoinneista huomattavan osan tulisi olla yksityisiä, mutta myös julkista rahoitusta on kasvatettava merkittävästi. Eri arvioissa yksityisen ja julkisen rahoituksen suhde on vaihdellut 1:5:stä 1:2:een tai tämänkin alle. Lisäksi erot jäsenmaiden välillä ovat suuria: Euroopan investointipankin arvion mukaan itäisen ja keskisen Euroopan maissa julkisen rahoituksen osuus olisi 60 prosenttia, kun se Länsi- ja Pohjois-Euroopassa olisi 37 prosenttia. Olettaen, että esimerkiksi kolmannes lisärahoituksesta olisi julkista, olisi vuotuinen julkinen lisärahoitustarve pelkästään kestävä siirtymään siis vähimmillään luokkaa 200—300 miljardia euroa.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp Eriävä mielipide 3

Lisäksi perusteltuja investointeja on monilla muilla sektoreilla. Yhdymme talousvaliokunnan enemmistön näkemykseen siitä, että tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksen osuutta kehyksessä tulisi kasvattaa. Myös huomio siitä, että EU:n kilpailukyvyyn ja taloudellisen kriisinkestävyyden vahvistaminen edellyttävät investointeja muun muassa tekoälyratkaisuihin, suurteho- ja kvanttilaskentaan, siruteknologiaan ja 6G-verkkoihin, on perusteltu.

Valtiontukikilpailu on kiristynyt maailmanlaajuisesti, eikä suunta näytä muuttuvan ainakaan lähitulevaisuudessa tai edes keskipitkällä aikavälillä. Investoinnit uhkaavat siirtyä Euroopan ulkopuolelle Yhdysvaltain ja Kiinan mittavista tuista johtuen. EU:n sisällä puolestaan suurimmat ja vauraimmat jäsenvaltiot ovat pyrkineet tukemaan kansallista talouttaan ja houkuttelemaan sijoituksia avokätisillä valtiontuilla, joihin pienemmillä tai köyhemmillä jäsenmailla ei ole mahdollisuuksia vastata. Tämä asettaa jäsenmaat ja myös niiden yritykset ja kansalaiset keskenään eriarvoiseen asemaan, kasvattaa EU:n sisäisiä tuloeroja ja johtaa pääomien tehotomaan kohdentumiseen.

Merkillepantavaa on myös, että hiljattain uusittujen EU:n finanssipoliittisten sääntöjen puitteissa valtaosan jäsenmaista on kansallisesti mahdotonta tehdä tarvittavia investointeja. EU:n yhteisiä rahoitusmekanismeja ei kuitenkaan lasketa kansallisiin alijäämänsäntöihin, mikä on yksi keskeinen lisäperuste EU-tason rahoituksen kasvattamiseksi. Mikäli edellä mainitut investoinnit rahoitettaisiin EU:n budjetista, tulisi se käytännössä kaksinkertaistaa, mikä havainnollistaa, kuinka suurista tarpeista on kyse, ja kuinka pieni EU:n yhteinen budjetti on suhteessa talousalueemme kokoon.

Myös valtioneuvoston ennakkovaikuttamiskannoissa sekä talousvaliokunnan lausunnossa tunnustetaan, että *"muun muassa Euroopan turvallisuusympäristön merkittävän heikkenemisen, kiristyneen globaalin kilpailutilanteen, ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjunnan, tulevan EU:n laajentumisen sekä Ukrainan sodan ja jälleenrakentamisen tukemisen vuoksi seuraavaa kehyskautta koskevan monivuotisen rahoituskehysten kokonaistasoon sekä rahoituksen kohdentamiseen kohdistuu merkittäviä ja uudenlaisia haasteita, jotka vaikuttavat laajasti unionin eri politiikkoihin ja niitä koskeviin rahoitustarpeisiin."* Tämän huomion ja edellä mainitsemiemme, jo tunnustettujen rahoitustarpeiden valossa valiokunnan näkemys siitä, että ettei unionin budjetin kokoa tule merkittävästi kasvattaa, on erittäin epä johdonmukainen.

Käytännössä EU-budjetin kokoa voidaan kasvattaa EU:n omaa varainhankintaa kehittämällä, jäsenmaksuja korottamalla tai yhteisvelkaan perustuvilla ratkaisuilla.

Katsomme, että Suomen tulee suhtautua avoimesti unionin varainhankinnan kasvattamiseen sekä esityksiin uusista omista varoista. Erityisen lupaavia ovat ratkaisut, joilla varojen kartuttamisen ohella on mahdollista edistää muita yhteisiä päämääriä. Esimerkiksi päästökaupan kehittämällä ja laajentamisella, hiilirajatullimekanismilla, uusilla ympäristöhaittamaksuilla tai -veroilla, kuten lentopetrolin verotuksella EU-tasolla, voidaan tulojen keräämisen ohella vähentää päästöjä ja ympäristön kuormitusta kustannustehokkaalla ja markkinaehtoisella tavalla.

Rahoitusmarkkinatransaktioihin kohdistuvan veron toteuttaminen komission aiemmin esittämässä, varsin maltillisessa muodossa voisi tuottaa jopa yli 100 miljardia euroa vuodessa samalla kun se vakauttaisi rahoitusmarkkinoita ja ehkäisisi spekulatiivista kauppaa.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp Eriävä mielipide 3

Valtioneuvosto suhtautuu varovaisen myönteisesti joihinkin omien varojen kehittämistä koskeviin esityksiin, mutta yleinen linja niiden suhteen on perusteettoman varauksellinen. On selvää, että tarpeellisten ja välttämättömien investointien toteuttaminen edellyttää huomattavasti mittavampaa finanssipoliittista kapasiteettia EU-tasolla. Mitä enemmän näitä investointeja pystytään rahoittamaan EU:n oman varainhankinnan kautta, sitä pienempi on paine korottaa jäsenmaksuja tai perustaa uusia, yhteisvelkaan perustuvia rahoitusjärjestelyitä.

Myös esimerkiksi Elinkeinoelämän keskusliitto katsoo, että on parempi sopia EU:n yhteisestä rahoitusvälineestä reiluin ja tiukoin pelisäännöin kuin ajautua kansallisten ratkaisujen mosaiikkiin.

Sinänsä valtioneuvoston huomio siitä, että omien varojen kehittämisellä yksistään on haastavaa vastata EU-budjetin rahoitustarpeisiin, on aiheellinen. Tämän vuoksi Suomen ei tule sulkea pois myöskään muita keinoja EU-rahoituskehyksen vahvistamiseksi.

Suomen vaikuttaminen EU:ssa

Suomen tulisi keskittyä vahvemmin siihen, miten Suomi pystyy vaikuttamaan koko EU:n toimintaan positiivisesti, ei ainoastaan keskittymään Suomen lyhyen aikavälin nettomaksuasemaan. EU:n sisämarkkinoiden myönteinen kehitys on myös Suomen kansantalouden kestävyysedellytys. EU:n vahva toimijuus oikeusvaltioperiaatteen, ihmisoikeuksien ja demokratian vahvistamiseksi niin Euroopassa kuin maailmanlaajuisesti, on myös Suomen etujen mukaista, kuten on myös EU:n vahva rooli ilmasto- ja luontopolitiikassa.

Ukrainan tukeminen

EU:n tulee tukea Ukrainaa sotilaallisesti, humanitaarisesti, sosiaalisesti, taloudellisesti sekä demokratia- ja oikeusvaltioperiaatteen vahvistamisessa. Tuen tarve tulee jatkumaan pitkään.

On myönteistä, että valtioneuvosto on sitoutunut Ukrainan tukemiseen. Samalla on huomionarvoista, että Suomen hallituksenkin alkuvuodesta 2024 hyväksymä Ukrainan 50 miljardin euron EU-tukipaketti kuluvan rahoituskauden loppuvuosille 2024—2027 perustuu valtaosin yhteisvelkaan. Tukipaketista 17 miljardia on EU:n budjetista tulevaa lahjajamutoista apua ja 33 miljardia lainaa, jonka EU kerää joukkovelkakirjoilla. Tältä osin valtioneuvoston puheet siitä, kuinka elpymis- ja palautumistukiväline oli "kertaluonteinen" ja kuinka yhteisvelkaa ei kategorisesti pidä ottaa, on epäjohtamukaista ja harhaanjohtavaa. Valtioneuvoston tavoin talousvaliokunta suhtautuu myönteisesti vastaavien yhteisvelkaan perustuvien ratkaisuiden käyttöön myös jatkossa.

Ukrainan kansantalouden tilanne huomioiden lainojen suurta osuutta tukipaketissa voi pitää ongelmallisena, varsinkin mikäli väistämättä eteen tulevissa seuraavissa tukipaketeissa tällaista yhteisvelkaan ja lainaan perustuvan tuen osuutta merkittävästi kasvatetaan.

On varsin todennäköistä, että seuraavan, vuonna 2028 alkavan EU-rahoituskehyksen aikana Ukraina tarvitsee edelleen mittavaa tukea, joka toivottavasti tuolloin koskee maan jälleenrakentamista. Suomen tulee myötävaikuttaa siihen, että tulevassa rahoituskehyksessä tähän varaudutaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja että tuen ehdot eivät jarruta maan jälleenrakennusta ja johda kohtuuttomaan velkaantumiseen.

Valiokunnan lausunto TaVL 14/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Maataloustuet

Maataloustuet vievät suuren osan EU:n budjetista, ja niiden ehdot vaikuttavat keskeisesti siihen, millaista maataloutta Euroopassa harjoitetaan. Maatalouden päästöt eivät Euroopassa ole laske-
neet samassa tahdissa muiden sektoreiden kanssa, ja maatalouden ja ruuantuotannon osuus pääs-
töistä uhkaa kasvaa voimakkaasti.

Maataloustukia tulee ohjata tukemaan reilua siirtymää, kestävämpää ruuantuotantoa ja pienem-
pää ilmasto- ja ympäristökuormitusta. Tukien painopiste tulee siirtää enemmän kohti kasviperäis-
tä tuotantoa, joka on paitsi luonnon ja ympäristön myös huoltovarmuuden kannalta perusteltua.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

*että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon linjatessaan Suomen ennakkovaikutta-
miskannoista EU:n seuraavaa, vuonna 2028 alkavaa monivuotista rahoituskehystä koski-
en.*

Helsingissä 23.5.2024

Mai Kivelä vas
Oras Tynkkynen vihr